

Arbeiðsháttur

Lærarin lesur alla fyrisøgnina í einum upp fyri næmingunum. Eftir upp-lesturin spyr hann næmingarnar, um ókend orð eru í tekstinum. Tey ókendu orðini verða umrødd í felag og gjøgnumgingin. Serlig orð eru frámerkt við **reyðum**. Neyðugt er at greiða frá merkingini og mentanarliga samanhinginum, ið hesi orðini eru partur í.

Síðan lesur lærarin tekstin upp í brotum – tvey til trý orð í senn – tvær ferð. Øll tekn verða lisin upp.

Næmingarnir skriva tekstin við hond. Tá ið allur teksturin er skrivaður, skriva næmingarnir hvør sín setning úr tekstinum á talvuna. Setningarnir verða rættaðir so hvørt í felag á talvuni. Lærarin greiðir frá mállæru og ljóðreglum, meðan rættað verður.

NB. Fyrisagnirnar verða skrivaðar, tá ið tað innihaldsliga í teimum er lisið og gjøgnumgingið í arbeiðsheftinum. Tað vil siga, tá ið orðini eru vorðin kend.

Gunn er ein ung kona, sum býr í Føroyum. Hon er fødd og vaxin upp í Føroyum. Foreldur hennara hava eina hús. Gunn býr í kjallaranum heima hjá foreldrunum. Foreldrini hava gjørt eina íbúð í kjallaranum.

Tað er vanligt, at ung fólk búa saman við foreldrunum í Føroyum. Tað gera tey, tí tað er dýrt at búa til leigu. Tað er eisini trupult at finna ein bústað at leiga.

2

Familjur í Føroyum bógva oftast í **set**húsum. Tað vil siga, at ein familja býr í hvørjum sethúsum. Í summum familjum er vanligt, at trý **ættarlið** bógva í somu húsum.

Fyrr í tíðini búðu ommur og abbar sum oftast saman við børnum og barnabørnum. Soleiðis er tað ikki longur í Føroyum, tí konurnar eru farnar til arbeiðis. Tær arbeiða uttan fyri heimið.

3

Útlendingar siga ofta, at føroyingar bógva í stórum húsum. Veðrið í Føroyum er ofta vánaligt. Nógvur vindur og regn **eyðkenna** veðrið um heystið og um veturin. Føroyingar eiga nógv børn og eru nógv heima. Teir koma nógv saman við familju og vinum.

Summi gera kjallaran til íbúð, tá ið børnini verða **hálvvaksin**. Tað er næstan sum at flyta heimanífrá. Summi ung betala fyri seg, tá ið tey bógva saman við foreldrunum, men onnur betala einki.

4

Nógvir føroyingar fara á ungum árum til Danmarkar at lesa ella at arbeiða. Tað hevur ofta við sær, at føroyingar finna sær danskan maka. Seinni flyta tey heim aftur til Føroya at bógva. Tey flyta ofta aftur til Føroya, tá ið børnini koma til **skúlaaldurs**.

Nógvir danir koma til Føroya at arbeiða, og eisini danir finna sær maka í Føroyum. Børnini hjá hesum pørum vaksa upp sum tvímælt børn bæði í Føroyum og í Danmark. Tey vaksa upp við bæði føroyskum og donskum sum móðurmáli.

5

Víkingar komu til Føroya í 800-árunum. Teir komu úr Noregi. Teir tosaðu norrøna málið, sum varð tosað í øllum Norðurlondum. Føroyska málið menti seg úr norrønum. Í 1400-árunum var málið, sum føroyingar tosaðu, ikki longur at rokna sum norrønt, tí talan var um eitt so øðrvísi mál. Føroyska málið var vorðið ein veruleiki. Føroyska málið er enn í broyting. Tað broytist hvønn dag. Nýggj orð koma inn í málið, og onnur orð hvørva úr málinum.

6

Føroyskt er eitt lítið mál, sum sera fá fólk í heiminum tosa. Granskarar meta, at eini 100.000 fólk ella **færri** duga føroyskt. Í Føroyum búgva 55.000 fólk, restin býr uttanlands.

Føroyingar duga væl mál. Næmingar í føroyska fólkaskúlanum læra danskt og enskt. Í **hádeild** kunnu næmingar velja at læra týskt. Um næmingarnir fara í **miðnámsskúla**, so kunnu teir læra fleiri onnur mál. Teir kunnu til dømis læra latín, franskt, spanskt og russiskt.

7

Nógv fólk flyta til Føroyar. Tilflytarar koma úr nógvum ymiskum londum, og teir tosa nógv ymisk **tungumál**. Serliga nógvir tilflytarar eru komnir til dømis úr Filipsoyggjum, Póllandi, Rumenia, Tailandi og Ukraina.

Nógvir tilflytarar arbeiða í **tænastuvinnuni**. Tey arbeiða í matstovum og á hotellum. Nógv arbeiða eisini innan fiskivinnu og alivinnu. Fiskivinnan er okkara høvuðsvinna. Soleiðis hevur ikki altíð verið.

8

Føroyingar eru trúgvandi fólk. **Fólkakirkjan** er kristin kirkja. Flestu føroyingar eru limir í kirkjuni. Teir betala kirkjuni skatt, ið verður tikin av lønini saman við øðrum skatti. Kirkjugongd er hvønn sunnudag, og mong fólk fara í kirkju; bæði ung og gomul. Har prædikar presturin Guds orð, og kirkjufólkið syngur sálmar í felag. Smá børn verða doypt í kirkjuni. Seinni verða tey **fermd** sum hálvvaksin. Sum vaksin kunnu tey gifta seg í kirkjuni, um tey ynskja tað.

9

Í Føroyum eru fleiri **trúarbólkar** og fleiri **samkomur** runt um í landinum. Í Tórshavn er Mariukirkjan, sum ikki er ein fólkakirkja, men ein katólsk kirkja. Har eru umleið 300 limir, og teir koma úr 25 ymiskum londum.

Størsta samkoman í Føroyum er **brøðrasamkoman**. Hon er uttan fyri fólkakirkjuna. Hon kom úr Bretlandi til Føroya.

Frelsunarherurin er eisini í Føroyum. Hann kom í 1924. Hann er sera virkin innan sosialt hjálpararbeiði.

ÆTTARTRÆ FYRI FAMILJUNA

BLAÐ
2

langommusystir
langommubeiggi

langomma

langabbi

langabbasystir
langabbabeiggi

ommusystir
ommubeiggi

omma

abbi

abbasystir
abbabeiggi

Foreldur

mostir (*systir*)
mammubeiggi (*beiggi*)

mamma

pápi

fastir (*systir*)
beiggi (*pápabeiggi*)

Systkin

dóttir (*barn*)

sonur (*barn*)

plural: børn

2. systkinabørn
3. trímennningar
4. fermennningar

Brúka ættartræið og set rætta svarið í røttum falli og røttum kyni inn í gloppið:

Gunn eigur eina [] og ein []. Tey eru hennara

[] .

Mamma mammu Gunn er [] hennara, og pápi mammu Gunn er

[] hennara. Pápi Gunn, sum er dani, eigur onga [], tí

hon er deyð og liggur grivin í Danmark. Men hann eigur ein [] .

Hann er ein gamal maður og býr á ellisheimi í Danmark. Tískil eigur Gunn

ongu [] í Danmark, men hon eigur ein [] á einum

ellisheimi í Danmark. Gunn og foreldur hennara vitja altíð abban á ellis-

heiminum, tá tey eru í Danmark.

Mamma Gunn eigur fleiri [redacted]. Hon eigur eina [redacted] og tveir [redacted]. Tey bígva øll í Føroyum. Gunn eigur tí eina [redacted] og tveir [redacted]. Systkini hjá mammu Gunn eiga børn, og tí eigur Gunn fleiri [redacted].

Pápi Gunn eigur eina [redacted] og ein [redacted]. Tey bígva í Danmark. Bæði systirin og beiggjin eiga fleiri [redacted]. Gunn eigur sostatt eina [redacted] í Danmark, og hon eigur eisini ein [redacted] har. Øll børnini eru [redacted] hjá Gunn. So Gunn eigur nógva familju í Danmark.

Ommurnar og abbarnir hjá mammu og pápa Gunn eru farin foldum frá.

Tí eigur Gunn onga [redacted] og ongan [redacted].

Gunn eigur eisini ætt í 3. og 4. liði. Tey eru hennara [redacted] og [redacted].

FAMILJAN (við svári)

BLAÐ 2.2

Brúka ættartræið og set rætta svárið í røttum falli og røttum kyni inn í gloppið:

Gunn eigur eina *mammu* og ein *pápa*. Tey eru hennara *foreldur*.

Mamma mammu Gunn er *omma* hennara, og pápi mammu Gunn er *abbi* hennara. Pápi Gunn, sum er dani, eigur onga *mammu*, tí hon er deyð og liggur grivin í Danmark. Men hann eigur ein *pápa*.

Hann er ein gamal maður og býr á ellisheimi í Danmark. Tískil eigur Gunn onga *ommu* í Danmark, men hon eigur ein *abba* á einum ellisheimi í Danmark. Gunn og foreldur hennara vitja altíð abban á ellisheiminum, tá tey eru í Danmark.

Mamma Gunn eigur fleiri *systkin*. Hon eigur eina *systir* og tveir *beiggjar*. Tey bígva øll í Føroyum. Gunn eigur tí eina *mostir* og tveir *mammubeiggjar*. Systkini hjá mammu Gunn eiga børn, og tí eigur Gunn fleiri *systkinabørn*.

Pápi Gunn eigur eina *systir* og ein *beiggja*. Tey bígva í Danmark. Bæði systirin og beiggin eiga fleiri *børn*. Gunn eigur sostatt eina *fastir* í Danmark, og hon eigur eisini ein *pápabeiggja* har. Øll børnini eru *systkinabørn* hjá Gunn. So Gunn eigur nógva familju í Danmark.

Ommurnar og abbarnir hjá mammu og pápa Gunn eru farin foldum frá.

Tí eigur Gunn onga *langommu* og ongan *langabba*.

Gunn eigur eisini ætt í 3. og 4. liði. Tey eru hennara *trímenningar* og *fermenningar*.

Arbeiðsháttur

Lærari og næmingur lesa aftursøgnina saman. Lærarin spyr, um ókend orð eru í tekstinum. Tá ið orðini eru gjøgnumgingin, spyr lærarin, um ókendur ella fremmandur framburður kemur fyrri í tekstinum. Lærarin greiðir frá, hvussu ljóðfrøðiligu umstøðurnar saman við ljóðreglum ávirka úttaluna. Síðan arbeiðir næmingurin sjálvstøðugt við aftursøgnini.

Næmingurin lurtar eftir tekstbrotinum, so ofta honum tørvar. Síðan skrivar hann kjarnin í tekstinum eftir minninum. Lærari og næmingur gjøgnumganga aftursøgnina saman, tá ið hon er liðug.

Endamálið: Í høvuðsheitum fær næmingurin móguleika at lurta eftir upplestri, samstundis sum hann kann fylgja við í tekstinum. Tað stuðlar ljóðansinum, tí næmingurin gevur sær far um ljóðini og mennir úttaluna. Tá knýtir næmingurin ljóð og bókstav saman.

Henda venjingin styrkir eisini ansin fyrri, hvussu ljóðfrøðiligar umstøður ávirka ljóðreglur í føroyskum og mennir tilvitið um hesi viðurskifti. Somuleiðis ríkar hetta arbeiðið orðfeingið.

Føroyska skriftmálið er ungt. Tað varð til í 1800-talinum. Í 1891 kom fyrsta bókin út, sum var skrivað á føroyskum, soleiðis sum vit skriva í dag. Bókin var í tveimum bindum og æt Færøsk Anthologi I og II. Tað var V.U. Hammershaimb, ið gav bókaverkið út. Hann var føddur í 1819 í Sandavági. Tað er ein bygd á Vágoyggi.

Tá ið Vensil var 12 ára gamal, fór hann til Danmarkar. Har tók hann studentsprógv og las gudfrøði. Hann hevði stóran áhuga fyri máli. Hann verður í dag roknaður sum faðir at føroyska skriftmálinum; tó var hann ein av fleiri, ið arbeiddu saman um at skapa føroyska skriftmálið.

2

Í Færøsk Anthologi eru nógv tekstsløg. Í mestan mun er talan um skaldskap av mannamunni so sum gátur, orðatøk, kvæði, sagnir og um fólkalívsmýndir.

Søgnin “Huldufólk” er ein av sagnunum, sum er í bókini frá 1891. Søgnin lýsir huldufólk, hvussu tey síggja út, og hvussu tey bera seg at.

Søgnin sigur, at huldufólk eru stór av vøksti. Tey ganga í gráum klæðum og hava svart hár. Tey bógva í heygjum. Tey liva sum onnur fólk, rógva út, hava seyð og neyt, sum ganga ímillum onnur neyt í haganum.

3

Í søgnini um huldufólk stendur, at tey kunnu gera seg ósjónlig fyri vanligum menniskjum. Tey kunnu eisini gera alt tað, sum tey eiga, ósjónligt.

Huldufólk vilja fegin hava fatur í ódoypdum mannabørnum, sum eru so smá, at tey enn liggja í vøggju. Tey taka smáu mannabørnini upp úr vøggju, og síðan fara tey avstað við teimum. Í vøggju leggja tey síni egnu børn í staðin. Men huldubørnini verða til býttlingar, tá tey koma ímillum mannabørn, sigur søgnin.

4

Søgnin um huldufólk fortelur, at ofta hvørva smá mannabørn, tá ið tey ganga einsamøll úti til dømis í náttúruni, og eingin heldur eyga við teimum. Tá eru tað huldufólk, sum hava tikið tey og eru farin avstað við teimum.

Onkuntíð finnast børnini aftur langt burtur frá staðnum, har ið tey hvurvu. Tá hava børnini sagt frá, at ein stórur maður hevur borið teimum mat, meðan tey hava verið burtur.

Tað er meiri enn eina og tvær ferð hent, at børn eru blivin burtur úti í føroysku náttúruni, ella at fólk eru horvin ímillum bygdir ella uppi í fjøllunum. Nógvar frásagnir eru um slíkar hendingar runt um í Føroyum.

5

Søgnin um huldufólk sigur eisini frá, at huldugentur ofta fáa hug á kristnum unglingum. Tá royna huldugenturnar at freista teir og lokka teir til sín.

Um teir ganga burturi í haga, og teir eru blivnir móðir og troyttir og tystir, so opnast við eitt ein hulduheggur. Ein genta kemur út at bjóða teimum drekka.

Tað kann vera øl ella mjólk, sum hon bjóðar teimum. Um teir tá ikki blása froðuna oman av drykkinum, so drekka unglingarnir sær minni burtur.

Í froðuni liggur gandurin, og við drykkinum tøla genturnar teir, fáa vald á teimum og taka teir við sær inn í álvaheggjin.

6

Ein rithøvundur er ein, ið skrivar. Hann ella hon kann til dømis skriva søgur ella yrkingar. Søgur kunnu vera stuttar ella langar. Vit nevna tær stuttu søgurnar fyri stuttsøgur. Tá ið søgurnar eru langar, nevna vit tær fyri skaldsøgur. Á fremmandamáli er stuttsøgan ofta nevnd ein novella, og skaldsøgan er ofta nevnd ein roman. Yrkingar eru ofta nevndar poesi á fremmandamáli. Í Føroyum eru nógvir rithøvundar, men fáir høvundar liva av at skriva skaldskap. Einans 55.000 fólk búa í Føroyum, og tí er avmarkað, hvussu nógv eintøk av eini bók kunnu seljast í Føroyum. Vanliga verða skaldsligar bækur prentaðar í eini 500 til 1000 eintøkum. Krimisøgur selja tó sera væl í Føroyum, tí kunnu tær prentast í nógv fleiri eintøkum.

7

Fyrsta skaldsøgan á føroyskum kom út í 1909. Hon eitur Babelstornið, og tað var Rasmus Rasmussen, sum skrivaði hana. Tað var ein ættarsøga. Søgan fer fram í 1800-talinum og endar, tá ið ár 1900 júst er farið aftur um bak. Søgan snýr seg um Jógvan, sum er ungur maður og bóndasonur. Hann skal arva tann eina av teimum báðum stóru gørdunum í bygdini. Hann er trúlovaður Sunnevu, sum er ung kvinna, og sum er borin til hin stóra garðin í bygdini. Jógvan svíkir Sunnevu; hann vil ikki hava hana til konu allíkavæl. Ístaðin velur hann at gifta seg við eini gentu, sum hann er góður við. Stríðið ímillum hesar báðar ættirnar heldur á ígjøgnum alla skaldsøguna, hóast dóttir Sunnevu og sonur Jógvan ganga saman í hjúnalag.

Skal orðið enda við ð? Ella við ongum ð? Ella við -ur ella -ir?

Set røttu endingina inn í tóma gloppið

Hon fær ikki siti . Eg siti á stólinum. Nú havi eg gingi ein langan túr. Hon sit nú á stólinum. Eg havi siti har. Eg renni ikki, men eg havi runni . Renn tú ofta? Nei, eg renni ongantíð. Eg drekki bara vatn. Eg fái mær mjólk. Eg havi fingi mær ein kopp. Eg lesi ikki nú, men eg havi lisi hasa bókina. Drekk tú mjólk? Les hann nógvar bøkur? Sit hon ofta saman við hinum í flokkinum?

Finn navnorðini í tekstinum omanfyri og skriva tey niður.

- 1) Ger av, hvat kyn tey eru.
- 2) Ger av, um tey eru bundin ella óbundin.
- 3) Hvørjum falli standa navnorðini í?
- 4) Standa tey í eintali ella fleirtali?
- 5) Í hvørjum falli hava navnorð ongantíð ð-ending?

Finn sagnorðini í tekstinum omanfyri og skriva tey niður.

- 1) Standa tey í eintali ella fleirtali?
- 2) Standa tey í nútíð ella tátíð?
- 3) Standa tey í núlidnari (perfektum)
ella tálidnari tíð (plusquamperfektum)?
- 4) Skriva sagnorðini í navnhátti við at frammanfyri.
- 5) Vís á, um sagnorðini eru veikt ella sterkt bend.

Tekstbrot

Ein genta eitur Maria. Hon býr í eini bygd, sum vendir ímóti havinum. Í bygdini er ein kirkja og ein stórur handil. Úr vindeyganum sær hon víðan sand og bláa havið. Henni dámar at standa á bonkinum við vindeygað og hyggja út á sandin og havið. Maria heldur, at hon sær alla verðini, tá ið hon hyggur út ígjøgnum vindeygað.

Finn 5 navnorð í tekstbrotinum omanfyri og skriva tey óbundin og bundin í hvørfalli og hvønnfalli

Finn 5 sagnorð og skriva tey í navnhátti. Skriva tey síðan í 3. persóni í eintali í nútíð og tátíð. Skriva, um tey eru veikt ella sterkt bend.

Finn 3 dømi um fyrisetingarliðir

--

Hvat er klokkan? Hvussu siga vit, tá ið klokkan er:

11:30

21:15

12:35

09:55

14:20

20:40

13:50

18:31

07:05

00:38

15:23

16:45

Dagfesting • Hvussu siga vit?

1
januar

3
mars

26
juni

15
apríl

7
mai

11
desember

5
februar

8
juli

17
september

13
august

22
november

2
oktober

Greið frá, hvat hesi orðini merkja:

Ein dreki – fimm – trøll – at drekka – Hanna – tøla – ein hani
hollur – hvítur – at rógva – hola – í sjónum – fim

Finn sagnorðini omanfyri og skriva tey í heftið í navnhátti við at frammanfyri.

Bend tey í 3. persóni í eintali og í nútið og tátíð og skriva tey niður.

Finn navnorðini omanfyri og skriva tey í heftið.

Bend tey í hvørfalli, hvønnfalli og hvørjumfalli bæði óbundin og bundin.

Finn lýsingarorðini omanfyri og skriva tey í heftið.

Bend tey í øllum kynum í hvørfalli og hvønnfalli og hvørjumfalli.
Set síðan lýsingarorðini framman fyri eitt sjálvvalt navnorð í hvørfalli í øllum kynum.

Bend hesi sagnorðini í eintali og í nútíð og tátíð í 1. og 2. og 3. persóni:

	Nútíð			Tátíð		
	1. pers.	2. pers.	3. pers.	1. pers.	2. pers.	3. pers.
At hava						
At leggja						
At siga						

Hvat hava tey í felag? Hvat eyðkennir tey?

Hvat hava hesi orðini í felag? Hvat merkja tey?

Hvítur – hvussu – hvør – hvar – hvøkka – hvalur

Hvat hava hesi orðini í felag? Hvat merkja tey?

Bláur – maður – vegur – veður – leður – fáur – svágur – lágur – mágur – gráur

Tekstbrot

Føroyingar vitja ofta familju og vinir. Summi spyrja, um tað er í lagi, at tey koma at vitja, men onnur fara bara inn at fáa sær ein drekkamunn og at práta.

Nógvum føroyingum dámar best te við mjólk í. Best dámar fólki enskt te so sum Tetley og Ty-Phoo-te. Tey flestu drekka eisini kaffi. Serliga ung fólk drekka nógv kaffi. Nógvar skuffukøkur verða bakaðar í Føroyum.

Føroyingar hava tætt samband við familju og vinir. Nógvar familjur hava børn ella systkin, ið eru búsett í útlondum. Vit kalla tey fyri útisetar.

Vel tær 5 ymisk navnorð úr tekstbrotinum
Bend navnorðini í hvør- og hvønnfalli í eintali og í fleirtali

Ger 5 setningar við navnorðunum sum grundliði.

Setningurin skal umframt grundliðin eisini hava umsøgn, ávirki og fyrisetingarlið.

Skriva raðtølini 6., 7., 8., 9., 10. við bókstavum

Tekstbrot

Veðrið var gott, og luftin var blá. Nógv fólk vóru úti og gingu túr í býnum. Ein kona koyrði barnavogn, og hon leiddi eisini eitt barn. Konan hoyrði róp, og hon hoyrði, at onkur segði, at eitt barn var dottið í áanna við grøna hjallin. Barnið græt illa, men fólk runnu til tað lítla barnið. Ein stór genta fekk barnið upp úr ánni, og hon bar tað heim. Á einum taki stóð pápin og málaði, men tá ið hann sá gentuna og barnið, skundaði hann sær niður av takinum og rann til húsa.

Lesið tekstbrotið saman tvey og tvey.

Tit skulu lesa upp fyri hvørjum øðrum. Kannið ókend orð og skrivið niður, hvat tey merkja.

Lesið hart og gevið gætur, um munur er á stavseting og úttalu av orðinum.

Skrivið orðini niður, um munur er á úttalu og stavseting.

Roynið og kannið, hví munur er á úttalu og stavseting.

Hvørji ljóðlig viðurskipti skapa munin?

Úttala hesi orðini og skriva orðið niður, sum tað verður úttalað:

Børn – korn – horn – sornhús

Skip – kima – Kina – ketil – kippa – kempa

Hjá – hjallar – hvølva – hvakk – hvalabak

Ull – gull – trøll – balla – falla

Tekstbrot

Hanna situr við borðið við vindeygað og etur. Hon hyggur upp á klokkuna á veggnum og sær, at klokkan nærkast átta. Hon hoyrir eitt skip. Tað er Norrøna, ið nærkast bryggjuni. Hon hyggur út ígjøgnum vindeygað, reisir seg so og fer eftir einum kikara. Hon má kanna, um pápin er við. Hann hevur siglt úti í heimi við farmaskipi, og hon hevur ikki sæð hann í árávís.

Vel tær 5 ymisk sagnorð úr fyrisøgnini

Bend sagnorðini í 3. persóni eintali og 3. persóni fleirtali

Skriva raðtølini 1., 2., 3., 4., 5. við bókstavum

Set hesar fyrisetingarnar saman við einum hóskaði navnorði:

á – í – til – ímillum – ígjøgnum – úr – hjá
